

Dominika zůstává perlou Malých Antil i po ničivém hurikánu Maria

Lucie Záhorová

Podnebí na Zemi ovlivňují kromě cyklicky se opakujících činitelů také dočasné změny jinak obvyklých podmínek. Jestliže zasáhnou velké území, doctnou se bez nadsázky všeho živého. Tím spíše, pokud jde o malý ostrov.

Malé Antily, ostrovy východního Karibiku, leží v tropickém podnebném pásmu a pravidelně je pustoší tropické cyklóny: navíc během posledních 20 let vlivem klimatických změn přibýlo jak na jejich četnosti, tak síle.

I půl roku po hurikánu Maria bylo stále patrné, jak velké škody napáchal. Výstup k Boiling Lake. Foto Lucie Záhorová

Ostrov tak trochu nedělní

Hornatá Dominika se nachází mezi Martinikem a Guadaloupem v Návětrných ostrovech Malých Antil a zabírá 750 km². Za současné jnéno vděčí Dominika Kryštofu Kolumbovi, který ji objevil v neděli 3. listopadu 1493: tento den v týdnu se řekne *domingo*. V 17. a 18. století probíhaly v Karibiku vleklé války mezi Francií a Velkou Británií a Dominika se nakonec stala součástí impéria, nad níž slunce nezapadalo. V roce 1978 vyhlásila na Velké Británii nezávislost, zůstala ale součástí Britského společenství národů. Dnešní obyvatelé ostrova jsou potomky Evropanů a Afričanů. Poslední indiáni, Karibové, žijí na východním pobřeží ostrova.

Nejvyšší bod Dominiky představuje vrcholek stratovulkánu Morne Diablotins v nadmořské výšce 1447 m. Ostatně ostrov vznikl vulkanickou činností asi před 26 miliony let. Většina soppek zůstává stále aktivní, což dokládá množství geotermálních vývěrů a pramenů i vulkanické jezero Boiling Lake v národním parku Morne Trois Pitons.

Dominická ekonomika je založená na zemědělství. Samostatnost s sebou ale přinesla krizi v tomto odvětví, které takřka výhradně záviselo na vývozu banánů do Velké Británie. Významná není ani výroba tradičního karibského rumu. Není divu, že se v současné době tamější hospodářství orientuje vedle zemědělství hlavně na cestovní ruch.

Když udeřila Maria

V roce 2017, jen dva roky po vpádu pustošivého hurikánu Erika, Dominiku ničivě zasáhl cyklón Maria, jehož rychlost dosahovala až 260 km/hod.

Hurikán během krátké doby stihl na ostrově zničit nejen většinu budov, ale citelně poškodil také tamější přírodu. Stále zelený ostrov změnil během chvilky barvu ze zelené na hnědou. Téměř třetina stromů padla, zbylé patrně nejsilnější cyklóna v dějinách Dominiky zcela zbavila listů a většiny větví. Oko hurikánu Maria totiž procházelo přímo středem Dominiky. Oficiální statistika sice uvádí počet stálých obyvatel kolem 71 000, údaj je ale z roku 2011, tedy před oběma katastrofami. Podle informací místních průvodců měla Dominika v roce 2018 něco kolem 60 000: rozdíl způsobil exodus obyvatel do bezpečnějších zemí.

Boiling Lake, druhé největší fumarolové jezero na světě, je široké 61 m. Uprostřed voda stále vře, při březích byla naměřená teplota 82 až 91 °C. V popředí je vidět porost endemické bromélie *Pitcairnia micotrinensis*. Foto Lucie Záhorová

V hlavním městě Roseau stojí hned vedle hurikánem poničeného kostela opravený a nově natřený prezidentský palác. Foto Lucie Záhorová

Na ostrov je možné se dostat letecky na jedno ze dvou letišť nebo po moři. V hlavním městě Roseau mohou u velkého mola kotvit také zaoceánské parníky. Jakkoliv je tento druh turistiky masový a neodpovídá našim představám udržitelného cestovního ruchu, většina turistů sem připlouvá právě takto. Na pár dní zaměstná mnoho místních obyvatel, zejména licencovaných průvodců, kteří jsou připraveni obratem poskytnout své

služby a ukázat nejbližší přírodní dominanty, jako třeba nedaleké vodopády Trafalgar Falls. Po hurikánu Maria však na Dominiku parníky přestaly na dlouhou dobu připlouvat.

Dominika – ostrov, kde chcete vidět vše

Díky své poloze, sopečnému původu, tropickému podnebí se stálou teplotou a vlh-

Na rozdíl od leguána zeleného nemá leguán jedlý (*Iguana delicatissima*) pod ušními otvory velkou šupinu a postrádá také pruhy na ocase. Je také o něco menší. Foto Lucie Záhorová

Ještěr *Anolis oculatus* je dominickým endemitem. Dokáže žít v různých prostředích, variabilní je také ve velikosti, zbarvení i vzoru skvrn. Foto Lucie Záhorová

kostí, přítomnosti více než 360 potoků a řek s množstvím vodopádů a velkému výškovému profilu je Dominika, stejně jako další ostrovy v této oblasti, druhově velmi bohatá, navíc s velkým podílem endemických taxonů. Tamější příroda se vyjímá i mezi ostatními antilskými ostrovy, proto se Dominika často označuje jako perla Malých Antil.

Na ostrově vedle horských deštých a tropických lesů najdeme také velké množství různých mokřadů včetně mangrovů nebo naopak sušší xerofilní křovinné lesy. Návštěvníci vyhledávají hlavně horské túry do středu ostrova, do deštých pralesů, k průzračným jezírům, velkým jezerům a vodopádům. Některé výlety jsou ovšem určeny jen pro zdatnější

Národní parky Dominiky

První národní park na ostrově, Morne Trois Pitons, se rozkládá na 64,8 km² a vyhlášen byl v roce 1975 v jižní centrální části ostrova: chrání pozoruhodné horské lesy, fumarolová pole, soutěsky a jezera. O tři roky později byl zapsán na seznam světového dědictví UNESCO. Název chráněného území pochází od stejnojmenné hory s výškou 1342 m n. m.

Nejmladší z národních parků, Morne Diablotin (33,5 km²) byl zřízen v roce 2000 v severní části ostrova na ochranu biotopu amazoňana císařského. Nese jméno po nejvyšší hoře Dominiky (1447 m n. m.) a druhé nejvyšší hoře v Malých Antilách.

Národní park Cabrits nacházející se na stejnojmenném poloostrově na severozápadě ostrova má také mořskou rezervaci. Předmětem ochrany se od roku 1986 na ploše 5,3 km² staly tropické lesy, mokřady a korálové útesy.

turisty. Provizorně zprůchodnit všechny trasy po hurikánu trvalo místním úřadům a dobrovolníkům přibližně půl roku.

Ochrana přírody, prodej dřeva i povolování lovu

Přibližně 60 % ostrova stále ještě pokrývá původní vegetace a asi pětinu rozlohy ostrova tvoří chráněná území. Dominika má tři národní parky (viz rámeček výše), z nichž jeden byl zařazen na seznam světového dědictví UNESCO, a dvě lesní rezervace. Správu chráněných území, lesních rezervací a dalších přírodních dominant na ostrově i ochranu a péči o přírodu, faunu a flóru zajišťuje stát prostřednictvím oddělení lesnictví, planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů a národních parků (FWPD). Úřad se stal součástí Ministerstva zemědělství, lesnictví a rybolovu, a tak také hospodař v lesních rezervacích, zajišťuje prodej dřeva místním obyvatelům a vydává licence k lovu, povolovanému jen od října do konce listopadu. Druhy, které je možné zákonně lovit, a podmínky lovu upravuje zákon, přičemž FWPD každoročně s vyhlášením lovné sezony upřesňuje, které z těchto druhů je pro danou sezonu možné legálně lovit.

Rostlin není na Dominice zrovna málo

Národní rostlina Dominiky *Poitea carinalis*, drobný opadavý strom s červeným květenstvím, se vyskytuje na sušším západním pobřeží. V deštých lesích jsou hojně zastoupeny statné stromy

s pilířovitými kořeny, jako je *Dacryodes excelsa*, *Amanoa caribaea* nebo *Sloanea dentata*, vytvářející vysoko nad hlavami mohutné koruny. Mezi běžné epifytické rostliny se řadí různé druhy anurií (*Anthurium* spp., obrovské bromélie *Glomeropticalmia penduliflora*, filodendrony či rostlina *Asplundia rigida* připomínající muší křídla. Na Dominice roste také mnoho druhů kapradin včetně stromových. V místní přírodě jsou zastoupeny i orchideje a pro neotropickou biogeografickou oblast typické helikónie nebo begonie.

Dominická fauna je skutečně unikátní

Ze savců se na Dominice kromě 10 druhů letounů a 16 druhů kytovců vyskytují dva druhy suchozemských savců – hlodavec aguti a vačice opossum, které se na ostrově říká manicou. Pravděpodobně nejde o původní druhy, proto je možné je lovit. Plazi jsou zastoupeni 17 druhy. Endemickým anolisem na Dominice je *Anolis oculatus* a největším ještěrem leguán jedlý (*Iguana delicatissima*), který žije i na jiných ostrovech Malých Antil. Na tamější pláži připlouvá pravidelně klást vajíčka kožatka velká (*Dermodochelys coriacea*). Z dalších mořských želv se na ostrově vyskytuje také kareta obrovská (*Chelonia mydas*) a pravá (*Eretmodochelys imbricata*). Na ostrově nežijí žádní jedovatí hadi, největším zástupcem těchto plazů zůstává známý hroznýš královský.

Na Dominice ornitologové až dosud zaznamenali 204 druhů ptáků, většina z nich pochází z amerického kontinentu. Na ostrově se můžeme nezdřídka setkat s různými volavkami (bílá, modrošedá nebo bělostná), písíky americkými (*Actitis macularius*) a několika druhy jespáků. Lodě doprovázejí rybáci královští (*Thalasseus maximus*) nebo fregatky. V zátokách loví skupinky pelikánů hnědých (*Pelecanus occidentalis*), vrhajících se střemhlav do moře. Z celkem čtyř druhů původních kolibříků nejčastěji zahlédneme kolibříka růžovohrdlého (*Eulampis jugularis*).

Zcela běžná je na Dominice hrdlička karibská (*Zenaida aurita*), z pěvců vlhovec karibský (*Quiscalus lugubris*) nebo kněžík menší (*Loxigilla noctis*). V horských lesích se ozývá drobný lesňák rezavohrdlý (*Myadestes genibarbis*). Místní průvodci s oblibou napodobují jeho typický hvízd a turisté natáčejí uši, aby zachytili, odkud přijde odpověď. Ostrov osídlují také čtyři druhy kukaček, z nich nejzajímavější zůstává tmavá kukačka ani (*Crotophaga ani*).

Kolibřík růžovohrdlý patří mezi větší druhy kolibříků a na Dominice ho můžeme pozorovat běžně. Foto Lucie Záhorová

Syndicate Nature Trail vede částí deštného horského lesa v NP Morne Diablotin, kde žijí oba druhy amazoňanů. Hurikán Maria zničil většinu jejich biotopu. Foto Lucie Záhorová

Horské kuře v ohrožení

Na ostrově se vyskytují jen čtyři druhy obojživelníků. Největší z nich, až 21cm dlouhá žába *Leptodactylus fallax*, byla kdysi lovena ve velkém množství pro maso: odtud také pochází její lidový název horské kuře. Od roku 2002 je jako kriticky ohrožená přísně chráněná a lov je celoročně zakázán. V témže roce tuto jedinou volně žijící populaci na světě zasáhlo plísňové onemocnění

chytidiomykóza. Choroba způsobila pokles početnosti žáby o 80%, a to během pouhých 18 měsíců. Proto na ostrově již patnáct let probíhá záchranný program druhu.

Záchrana národního symbolu – amazoňana císařského

Stejně jako jiné karibské ostrovy má i Dominika své papoušky, konkrétně amazoňana císařského

Epifitická orchidej v NP Morne Diablotin. Foto Lucie Záhorová

(*Amazona imperialis*) a amazoňana červenokrkého (*A. arausiaca*). První z nich se stal národním symbolem a dostal se na státní znak i na vlajku Dominiky.

Amazoňan císařský se až do konce 19. století vyskytoval v centrální části Dominiky zcela běžně, ale v důsledku úbytku vhodného prostředí a pronásledování pro maso a obchod se později

Mangrovy na Indiana River patří mezi nejnavštěvovanější místa na ostrově. Přístupné jsou ale jen s placeným průvodcem. Hurikán Maria napáchal škody i v nich. Foto Lucie Záhorová

začala jeho početnost snižovat. Citelnou ránu populaci zasadil v roce 1979 jeden z nejničivějších hurikánů, který Dominiku zasáhl – hurikán David. Populace se propadla na pouhých 25–41 dospělých jedinců. V roce 1980 podpořil známý Světový fond na ochranu přírody (WWF International) na Dominice projekt na výzkum populace obou druhů amazoňanů. Díky cílenému ochrannářskému

přístupu se počty amazoňanů císařských začaly pomalu zvedat až na 100 zvířat zaznamenaných v roce 2000. V tomto roce byl také státem vyhlášen třetí národní park Morne Diablotin, kde žijí oba druhy amazoňanů. Nadace pro ochranu vzácných druhů (RSCF), která vznik parku iniciovala, podporuje i Středisko pro ochranu a výzkum papoušků umístěné v botanické zahradě v Roseau a po hurikánu Maria jej pomohla obnovit. Stav populace amazoňana císařského po hurikánu Maria není přesně znám, ale odhaduje se, že nečtá více než 50 jedinců.

V březnu 2018 bylo z Dominiky převezeno deset amazoňanů červenokrkých a dva amazoňani císařští do německého soukromého zařízení provozovaného Sdružením pro ochranu ohrožených papoušků (ACTP). Vyjma jediného exempláře amazoňana císařského, jmenovitě samice po několikaletém životě v záchraném centru, se jednalo o exempláře z volné přírody zachráněné po hurikánu Maria. V záchraném centru čekaly na vypuštění do přírody. Převoz proběhl s oficiálním svolením vlády Dominiky, ale bez potřebných dokumentů CITES. Proti tomu se zvedla vlna nesouhlasu, zejména ze strany organizací, které se zabývají ochranou fauny včetně RSCF. Mezitím v květnu 2019 ACTP oznámilo světový prvochov amazoňana červenokrkého od páru sestaveného právě z dovezených jedinců z Dominiky.

Národní park Bavorský les – nejstarší německý národní park

Pavel Bečka

Založení Národního parku Bavorský les v roce 1970 bylo počátkem jedinečného příběhu. Poprvé v Německu bylo tak velké území vyjmuté z hospodářství a postupně převedeno pod ochranu přirozených procesů. Dnes má Národní park Bavorský les rozlohu 24 250 hektarů a od roku 2027 bude na 75 % jeho plochy platit motto „Přírodu nechat být přírodou“. Cesta k bezzásahovosti nebyla jednoduchá.

Veřejnost, odborníci i politici vedli s dvacetiletým předstihem podobné diskuse, které známe z historie vyhlásování bezzásahových přírodních zón v Národním parku Šumava. S jedním velkým rozdílem. Správa Národního parku Bavorský les celou dobu za tímto cílem stála a neměnila ho. A měla k tomu vždy jasnou podporu svého zřizovatele Svobodného státu Bavorsko.

Na vzniku nejstaršího německého národního parku měla zásluhu celá řada nadšenců, organizací i úřadů. Již v roce 1898 požadoval poslanec pruského parlamentu Wilhelm Wetekamp cílenou ochranu ohrožené přírody. Z určitých území se měly stát státní parky, jejichž hlavním rysem by byla jejich nedotknutelnost. Díky němu byl v Prusku v roce 1906 ustanovený první německý or-

gán ochrany přírody. O tři roky později vznikl v Mnichově Spolek parků ochrany přírody a v roce 1911 byl Bavorský les poprvé označen za území vhodné pro velkou přírodní rezervaci. Díky odlehlosti a drsnému klimatu se totiž v Bavorském lese začalo intenzivně lesnický hospodařit mnohem později než jinde v Německu. Proto se zde relativně dlouho zachovaly původní lesy. Poté, co jejich velká

část přešla do státního vlastnictví, byly lesy Bavorského lesa v roce 1840 poprvé zmapovány. Tři čtvrtiny území byly označeny za prales. Kvůli světovým válkám a hospodářské krizi se však národní park založit nepodařilo.

Vznik národního parku

Až v roce 1966 narazil lesní inženýr Hubert Weinzierl na rozsáhlé spisy z 20. a 30. let o plánovaném národním parku Bavorský les/Šumava. Weinzierl se jimi nechal inspirovat a začal pracovat na zřízení prvního národního parku v Německu. Společně se slavným propagátorem přírody a její ochrany Bernhardem Grzimekem se jim podařilo pro myšlenku založení národního parku v Bavorském lese získat politickou podporu, a to i u komunálních a regionálních politiků napříč všemi stranami.

Napomohla tomu tehdejší situace v regionu. V 60. letech minulého století platil Bavorský les za strukturálně slabý region. Kvůli smutné historii 20. století ležel prakticky na konci světa, z jedné strany oddělený železnou oponou. V té době vznikaly místní i státní iniciativy, které měly přilákat turisty. Mezi navrhovanými projekty byl kromě myšlenky vytvoření velkoplošné přírodní rezervace i velký lyžařský areál na svazích Roklanu a Luzného. Nakonec se prosadila myšlenka založení Národního parku Bavorský les, kterou v roce 1969 jednomyslně schválil Bavorský zemský sněm.

Na pohled nehostinný divoký les v NP Bavorský les je eldorádem dřevožijných a světlomilných druhů. Foto Franz Leibl

